

PERIODISME

ESTUDIS HISTÓRICHS DEL DE CATALUNYA.

II

SUMARIA DE LA HISTORIA

DEL PERIODISME CATALÁ

1. Época primera. Siccle xvii fins al any 1716.—2. Epoca segona. Siccle xviii fins al any 1808.—3. Epoca tersa. Primera meytat del siccle xix.

1. Com sia que la curiositat fou la primera rahó de esser del periódich son los primers fulls estampats del gran llibre del periodisme, qui sempre s' comensa y may acaba, fulls plens de noticias; y no es pas gayre cert que l' periódich en sos principis fos una dualitat útil y necessaria, ço es: anunci y llissó, fentse nunci y catedrátich,¹

¹ J. CASTRO Y SERRANO. *El periódico*: article de *Los Lunes del Imparcial* de 27 Abril de 1874.

que aixó es barrejar en una duas épocas de la historia de la premsa periódica. Ni ensenyansa, ni propagació s' hi troba, en sos temps primers, de doctrina ó consell, mes tant solsament la relació de las novetats que en la vida dels pobles apareixian; essent un avens y ben gran, que ab aixó posaren lo llevat de aquesta institució que servida pel vapor y per la electricitat, se m' acut dir que es com lo cervell del cor social ahont paren, ó de ahont ixen to- tas las agitacions del mon tramesas per un sistema ner- viós de fils telegráfichs.

No millor títol donchs que 'l de *Novas* podia triar lo primer periódich, essent lo susara dit son encárrech, y així fou en veritat, puig fullejant sas petitas planas, no gayre majors que 'l de un full de paper de escriure cartas, y així mateix passant los ulls per tots altres qui en aquell siccle, ab curtas mostras que esgarriadas ens ne restan, sabém que s' estamparen, trobám esser las seuas planas sols ocupadas en reportar noticias.

Observo ara que estas noticias totes son forasteras y generals, y de fets de armas moltas, encara que curtas com poch enrahonadas; mes per ço parlen de Paris cap de la nació francesa, y llavors de Catalunya, y no amagan mes encara trespuntan que de Paris la inspiració y quasi de allí rebian lo dó de llenguas y l' esperit, no sant, de Richelieu que las feya escriure; de Viena reportan tot ço que llavors pogués fer coneixe que 'l gegantí imperi del Austria s' aclapia; de Ratisbona, de Berna las lluytas re- lligiosas; de Italia las revoltas y de Londres qui es cap de Inglaterra las bullangas revolucionarias, y després las manyosas trassas ab que escampant sos vaixells per tots los mars á guisa de corsaris lo imperi de las llunyanas y ricas Indias pretenia.

De Espanya donan ab plaher totes aquellas novas, que com la rebellió de Andalusia, ahont lo Duch de Medina Sidonia pretengué alsás rey, podian afavorir l' esperit de la independencia de Catalunya.

Mancan en tot las novas fahens á negocis de la terra ca-

talana, y aixó cal no deixar escorre sense dir que no proba pas la poca valor que á aytals cosas volgués donarse, en tant que ni en lletra de estampa fossen posadas, ans era manifestació de que aquelles novas anavan be prou de boca en boca, arrivant á totas las orelles, en aquell temps que pel demés la mateixa ciutat de Barcelona era de població y de bógit esquefida.

Posat lo full periódich per á propalar novetats oficials, y aixó s' entenia sens cap mena de anotacions, llahors, ni comentaris, jo no sé que podria haber dit que no semblás repetició de lo publicat per veu de cridas ó papers oficials corrents entre mans de tothom ó llegits plantats en las portas de las esglesias. Y si un fet s' esdevenia tan gran que bé meresqués esser divulgat ab soroll y de son recort quedás bona memoria, encara 'ls stampers lo venian á sustraure del natural domini del periódich, y donantli forma de llibret y comensantlo ab títols com *Relació verdadera... Carta verídica* ó altres consemblants, ab ell, espargintlo pels poblats, entretenian tot sovint la curiositat del públich. Certament aquells llibrets y fulls volants poden també esser considerats com una mena; més primerenca y per tal poch endressada, de periodisme.¹

No essent la vida política interior, donchs, prou estesa y gran, y no estilantse llavors mes que 'l donar novas breus y poch explicadas, lo periódich hagué de eixir á fora casa, y com á novell y pobre va contentarse en aprofitar las deixas dels altres, ó en traduhirlos. Aixís durant la segona meytat del siccle xvii, á més de las *Novas ordinarias* traduïdas del francés, isqué publicada á Barcelona la *Gazeta vinguda á esta ciutat de Barcelona per lo Ordinari de Paris*² *Gazeta de Venecia* traduïda á la llengua catalana, y quan s' acabava la centuria un renommat editor de Barcelona que per sas impressions á las mellors de Venecia y Lió igualava, publicá, molt elegantment y gentil,

¹ Vejas al acabament de aquest treball lo *Catálech de alguns impresos que poden senyalar-se com mostrars de un periodisme*, etc.

² Ab lo quadern 15 de la obra en curs de publicació *Los Fueros de Cataluña* hem publicat una reproducció foto-litogràfica de la primera plana de estos dos periodichs.

un periódich que tenia'l nom de *Gaceta venida á Barcelona por el correo de Francia*, y á voltas era per altres correus que venia.

Era aquell editor en Rafel Figueró, que per son enginy y bon gust en l' art de la estampa hagué l' titol de impressor de la Magestat de Carlos III de Austria al esdevenir al comensament del sicle xvii la guerra dels regnes de Espanya, dita de successió, y 'ls fets que s' vejeren llavors á Europa, que lo recordarlos es venir al enteniment la trista derrera sort de nostra patria. Multiplicantse llavors las novas y l' afany de saberlas, y com fos Espanya l' indret del mon ahont lo mateix que en camp clos las duas mes grans políticas la francesa y l' austriaca lluytavan, no es de dir que 'ls periódichs habian de esser mes que may sercats y aquestos veures' ja en punt de reportar noticias de las terras afrontants de Castella ahont grans fets de armas hi hagueren. Ab tal estat en Rafel Figueró va publicar ja ab noticias de Bilbao, Pamplona, S. Sebastian, Bayona, Madrit, Saragossa y Lleyda, no omitint per ço las forasteras y llunyanas com de Viena, Londres, Berna y Roma, un periodieh dit lo *Mercurio veloç y verídico de noticias venidas á Barcelona*, y encara al mateix any 1706, las *Gazetas de diferentes partes de Europa venidas á Barcelona*.

Es ben be una troballa, y no de aquestas que mes sovintejan, descargolant pergamins ó retraguent llibres enfonsats en recons de biblioteca, la de aquellas gacetas ó periódichs que corresponen á la temporada de las guerres de Catalunya contra la política castellana-francesa, puig los vencedors bon compte s' donaren en tornar fum y cendra tota mena de papers estampats ab que la causa de Carles de Austria defensat s' habia, no acontentantse encara ab aixó, mes ab lleys prohibitivas y senyaladoras de fortíssimas penas, pels qui guardassen llibres, papers y cansons, miraren de portarlos á total extermini.¹

¹ Ordres del Capitá general de Catalunya marqués de Castel-Rodrigo any 1717 y del Princep Pio de Saboya, any 1718.

Mes de una volta s' es vist en nostres dias apareixe aquells impresos, que la fé y l' heroisme de nostres besavis proclaman, al rompre ó enderrocar antigas tapias y muradas ahont la prudencia de algun antepassat, vá desarlos com un tresor per la historia nostra. Aixís s' es trobat lo *Diario del sitio y defensa de Barcelona* de 1713 á 1714.

2. Ab los anys 1714 y 1715 fins lo ressó de la grandiosa lluyta va estingirse, y ja Europa reposada y ja la Austria y la Inglaterra oblidadas dels *rebellats* catalans donaren camí al consell de la cort castellana pera comensar l' enderrocament, que primer no gosavan, de nostras llibertats y constitucions, vell palau de la llibertat, la justicia y la sabiesa. Aixó fou l' any 1716 ab lo Decret de Nova Planta, las disposicions del qual anaren acompanyadas de un auto del Consell de Castella dels 27 de Novembre de 1716 tencant per sempre la antiga y entera llibertat política de imprenta.¹

No pogueren los poblats en los reyalmes de Aragó, Valencia y Catalunya publicar llibres, y aixi mateix reimprentarlos, sens reyal privilegi y expresa llicencia del consell de Castella: y tocants á papers volants y periodichs s' habia de demanar permís á las respectivas Audiencias, que com fossen constituídas ab oficials castellans, mes que l' mateix rey Felip reyalistas, debém dir que l' editor que de estampar un periodich hagués tingut esperansas, al demanar permís, lo millor consell que podia pendre..... era deixarho correr.

Així habia arribat aquella nació catalana, la mes lliure del mon en mes ditjoses etats, y així trascorregueren los regnats de Felip V y Fernando VI, de Castella, sens publicarse á Catalunya altra cosa que periodichs castellanisats ó butiflers, que mes que per á reportar novas eran per á escarnir al poble vensut, ó gaceias en las qui tota curiositat y á voltas fins veritat mancavan.

¹ *Novísima Recopilación* lley. XIII tit. 16 llib. 8.

Desseguida que 'ls exercits aliats de Castella y Fransa estigueren ensenyorits de la trista Barcelona s' estampá un periodich, que per la causa del rey quasi ab paraulas follas eixidas de hom fora seny parlava, y s' deya aquest *Gaceta de Barcelona*.

De lo que acabám mes amunt de apuntar ço es: que fins mancavan de veritat moltas y quasi totas las gacetas de la temporada, la mes calamitosa per la llibertat de imprenta, nos mostra un cas, y ben curiós, aquell sabi Feijoo, passat en la sua propia experiencia, com ho recompta en un tractat del llibre *Teatro crítico*, sots lo dit titol de *Fábulas Gacetales* ¿Y que li passá? Sabreu com en la *Gaceta de Barcelona* y en la de Saragosa, en lo mes de Octubre del any 1736, fou fet á saber, com maravellosa, la troba de la pedra preciòsa dita *Carboncle* dins lo cap de un aucell cassat en las africanas, y llavors espanyolas, terras de Orá per un soldat, qui mogut per esperansa de majors guanys rebujava vendre tant notable y preciosa troballa; y com sia que l' sabi Feijoo en un discurs sobre *Historia natural* escrigué en anteriors temps esser impossibles semblants prodigis, sotsmogut per vanitat y resentiment, dels qui ni l' cor dels sabis se n' deslliura, escrigué al Intendent de la reyal hisenda D. Anton del Rio qui desde Orá ab novas ben diferents, al contestarli explicava haber sigut tota aquella novetat, invenció y falsía, y son autor un capitá de companyías qui s' gosá escribintho á un seu amich de Saragossa. De la gaceta de eixa ciutat ho trasladá la de Barcelona mes ab major mancament y mentida puix hi afegí que ho sabia pel seu compte y per cartas també rebudas.

Ab semblants respectes Feijoo batejá lo periodisme ab un vers famós de Virgili:

Tam ficti pravique tenax, quam nuntia veris.

Es per demés sabuda y per tant inútil de contar ab llargas paraulas, la resurrecció que las ciencias y las arts tingueren ab lo comers y la industria sempre companyas durant lo regnat de Carlos III, y no menys dita com molt

justament alabada es aquella ley benefactora que cridà la marina catalana á navegar las llunyanas y grans mars de las Indias de America y torná l' brugit á nostres molls y dressanas fent de la Catalunya, pobre y aclapida, una nova terra de treball é industria y mes avant potser. . de llibertats é independència.

La llibreteria y l' art de la estampa afavoridas per las novellas lleys qui tragueren la tassassió oficial dels llibres sots lo principi de «que la llibertat es mare, en tot comer de la abundor,» y per la extinció del cárrech verament innecesari de corrector general, se multiplicava y ab nous invents se feya mes ingenyosa, tornant á semblar gran y bonica. De un mestre armer de Barcelona vingué la profitosa invenció á Espanya, que Llorens Kosther inventá també á Holanda, dels motllos y puntxons per á fondre tota mena de caràcters ó lletras, fossen llatinas com gregas, hebráicas ó arábicas; y de llavors en avant per la invenció no gayre glorificada mes en utilitat molt gran y notable, que feu mestre Eudalt Paradell, que aixís lo inventor s' anomenava, no hagueren de raurer los estampers de Espanya á forasteras fundicions ni l' establiment de una imprenta tant gran cost de diners y treball va aportarse.

Y prengué llavors tres condicions lo periódich ço es: la primera que isqué cada dia, la segona que fou anunciador, y la tercera que s' torná literari, instructiu y despuntá ab ganas de esser burlador y critiquejador de vicis y usatjes.

Agradava aquest derrer estil y ab son manetj mostrá tenirhi dins lo seu natural molta trassa, un cert agent de negocis que feya anys que en la ciutat de Barcelona ab lo nom de Pere Angel Tarazona establert s' havia. Era coneixedor, segons provan sas composicions, de la llengua castellana, y rimava aixi mateix gentilment grans tiradas de versos; ab aixó y no poch ab l' atreviment que la calitat de foraster sembla que dona, volgué pendre patró de un curiós periódich que per aquell temps, 1761, D. Joan

Anton Mercadal, publicava á Madrid intitulat *El Duende Especulativo*, y finalment no tant sols imitá aquest, mes á un altre setmanari *El Cajon de Sastre* lo nom del qual prengué, establint *El Caxon de Sastre Cathalan*. Ab barrejada literatura, puix citava en sas ratllas autoritats clássicas llatinas de costat ab escriptors espanyols y francesos, que aquets be s' veyá que habia repassat moltes vegadas, lo dimars de cada setmana critiquejava l'autor del *Caxon de Sastre Cathalan*, entre altres vicis la falsa é inflada sabiesa y la vanitat lleugera dels petrimetres, ab agradosas disertacions sortidas be s' veyá de un esperit aixerit, observador y alegre.

Corresponian eixas manifestacions de bon gust literari á una temporada de recordació agradable per las lletras castellanas, y s' pot notar la surtida llavors ben sovint de llibres, que despres han sigut afalegats per la fama, al regirar las planas de la *Gaceta de Barcelona*. Encara mes se compren aquella renaixensa al saber que per tant bon aculliment com *El Caxon de Sastre* tingué, s' encoratjá á demanar son autor privilegi reyal per á establir á Barcelona, una imitació mes gran de la premsa de Madrid, ço es: un periódich diari ab lo titol, forma y estil del que desde l'any 1758 D. Manuel Ruiz de Uribe ab bons resultats hi publicava. Fou lo *DIARIO CURIOSO, HISTÓRICO, ERUDITO Y COMERCIAL, PÚBLICO Y ECONÓMICO que con real privilegio, ofrece al público de esta Ciudad, y Principado de Cataluña D. Pedro Angel de Tarazona agente de negocios, y s' estampá ab las llicencias necessarias, aquest diari lo primer de Catalunya, En la imprenta de Christoval Escudér, administrada por Francisco Felip y Codina, en la calle de Condal.*

Comensá á publicarse als 7 de Janer de 1762 y sa major novetat la manifestá en portar los anuncis de cosas perdudas, novas comercials, y altrás de petits encants, de hostals, de criats y de tot ço en una paraula que las dereres planas dels periódichs de avuy en dia omplen. En quatre perruqueras ó barberias, aplech en tots temps de

desocupats murmuradors, y ahont se reportan ó s' estreman noticias, tenia l' diari posada una caixeta ahont replegar los papers ab que 'ls avisos li comunicava tothom que volia. Prenent aquesta pràctica y altres circumstancies, la calitat de las quals verament era per fer riure, deya una Revista excelent que anys despres, 1795, se publicava ab lo titol de *Correo de Gerona*, puix que en dita ciutat sortia, que «era tanto lo ridiculo que tenia, (lo Diario curioso etc.) y la muy poca utilidad que se podia usar de él, que careciendo sus editores de despacho, lo debieron entregar á los peluqueros, quienes con truhanerias, y á pesar del desagrado general, consumian algunos, y los restantes fueron destinados á cucuruchos de especias, y embolturas de vizcochos. Los despachos de él eran las casas tiendas de los de aquel oficio, y asi, del conducto por donde se esparcia, recibió el séptimo título llamándose EL PELUQUERO.»

Quasi be que ab l' acabament del *Diario curioso, histórico, erudito, etc.*, lo diari mes antich de Catalunya, prengué ocasió per á naixer lo que avuy dia es lo mes vell entre tots los diaris de nostra terra, com cap mes á Espanya per sa durada y passant per tantas mutacions com las etats se aportan, per haber servat son aspecte y fins son títol de *Diario de Barcelona*.

Voltat de moltes y enujosas prevencions imposadas per aquell mateix govern de Càrlos IV que un any enrera maná que de tot punt los periódichs de Espanya s' acabassen, puix que traspuntavan en ells las corrents de la llavors próxima revolució francesa, comprometense segons lo privilegi de sa concessió á esser no mes que *Curioso erudito económico y comercial*, estampat en sa imprenta del carrer de la Paima de S. Just, casa 39, isqué al primer dia de Octubre de 1792 lo primer número del *Diario de Barcelona*.

3. La imprenta y la llibertat de escriure de dia en dia mes opresas, vana é impotentia la magestat reyal, y tota aquella renaixensa civilisadora que despuntat habia sots

lo regnat de Cárlos III reculava, com arbre novell que al traure la brotada de sopte s' esgrogueix y pert las encara tendras fullas com lassat y avergonyit de tenir sa transplantació en terra de tanta esterelitat aspra y espinosa. Aixís estava llavors que, com una torrentada desfeta y revolta, per las afraus dels Pirineus entraren los soldats de en Napoleon, mentres per un altre cantó aquells reys, quasi divinals, duptosos y humils feyan via cap á Bayona y als peus del César de la revolució francesa se posavan. Aixís estava Espanya al comensament de aquesta centuria.

Com cent anys enrera sola tornava á esser Catalunya, y com cent anys enrera també s' trobá deslligadas sas mans l' art de la imprenta, y foren aquestas las millors també per á sostenir la bandera de la patria. Llavors comensa pel periodisme la época de son complement puix que ja fou polítich.

En duas collas se presentan, al passalshi mostra, 'ls periódichs de aquella guerra y son: uns que sots la inspiració y aculliment del govern y partit francés se publicavan y altres que per representació tenian las juntas de defensa nacional y per lectors los pobles no calapits per los regimens francesos, que mes de una vegada no s' tenian per senyors sino de alló que trepitjavan.

Dels primers ne feyan llur treball las imprentas de Barcelona, que era ciutat presa, puix estampavan ja per l'any 1808, *La Abeja político literaria de Barcelona*, periódich fortament afrancesat, y l' *Diario del gobierno de Cataluña y Barcelona*, que mitj en lo catalá y mitj en lo francés idiomas se publicava en sa primera temporada, puix mes endevant mudás en castellá la part que de nostra llengua escribia. Prou be se mostrava quina causa era la de aquest diari no mes que guaytant la águila imperial que ab alas mitj plegadas era com l' escut y blasó, lo front del qual ornava y presidia. Qui vulla pel demés veure estrafets los resultats veritables dels fets de armas que fora y dins de Catalunya y encara y en otras nacions de Europa esde-

venian, pot be llegir y repassar aquest diari. Esmement ab tot que ab forma y estil y encara ab curiositat, avis y noticia trobará aquest y altres periódichs afrancesats poder esser en son temps exemplars y mestres; esplicantse la rahó de aixó per comptar lo partit francés molts y lluhits ingenis de la terra. Altres diaris los francesos tenian á Catalunya com la *Gazette de Gironne*, per primera volta eixida als 2 de Janer de 1812, per á publicar manaments y lleys y gayre be res mes, essent, com son nom ressona, gacetas oficials mes que periódichs; la de Girona que ab tot reportava novas provincials y locals mudá son nom, y aixó fou al primer de Juny de 1812, ab lo de *Gazeta del Departamento del Ter*.

Pertanyent á la segona de las duas collas que havem ditas eran los periódichs espanyols y patriotas y aquets sortian senyaladament de las estampas de Vich y de Manresa, com que eran los centres de ahont las armas, la direcció y encara la lluyta y la resistencia espanyola venian. Gayre be que en mitj de bayonetes francesas isqueren tant notables papers sobrants de fé y de exaltació patriótica, y aixis se divulgaren per tot Catalunya que fins en plassas y carrers de Barcelona, per terra, una má arriscada 'ls deixava y no menys arriscada la má de algun llegidor los recullia. Aixi corria l' *Diario de Vich*, lo *Correo diario de Vich*, *El Patriota ausonense*, lo *Redactor general de Cataluña*, lo *Diario de Manresa*, l' *Argos manresano*, la *Abeja manresana*, lo *Diario militar, político y mercantil de Tarragona*, lo *Periódico político y mercantil de la villa de Reus*, *Diario de Lérida*, *Diario de Gerona*, y sobre tots la *Gaceta militar y política del Principado de Cataluña* que de órdre de la superior junta del Principat s' estampava diu «en la imprenta de la misma» (sic.)

¡O quina bella historia podria recomptarse de aquesta imprenta seguint per pobles y boscurias ab los bagatjes del nostre movedis exercit! jamay l'art de Guttemberg admirable ha tingut tant rústechs tallers, ni tant amagadas redaccions, en mitj de boscos, lo periodisme.

No pogueren, puix que la ocupació francesa, la guerra y las greus calamitats de Catalunya al periodisme no li comportaren, distraurers los diaris catalans en los debats no calmosos, ans poch enrahonats y plens de enuig ab que movian brega 'ls de Cádiz y Mallorca, y aixi arribaren sens haber mal usat de la llibertat de imprenta, y com sens endonarsen, á la reacció del any 1815. Governant aquesta reacció reyalista fins al 1820, y es novella honra encara, no s' desfermá la premsa catalana ab periodichs quasi folls com la *Atalaya de la Mancha* ni tampoch ab llibrets com lo de *Triunfos recíprocos de Dios y de Fernando VII*, recorts no gayre honorables de la premsa de Castella. Provan aquestas paraulas, los tres diaris que als anys 1814 y 1816 isqueren com á nous á Barcelona que per sola ocupació tingueren la propagació de novas comercials, forasteras y de la terra, ab pocas paraulas sens grans enrahonaments de articles esplicadas, y essent aquells la *Gaceta de Cataluña*, lo *Diario político y mercantil de Barcelona* y la *Estafeta diaria de Barcelona*.

Durava l' régiment absolut mes sostenint una conspiració quiscun any: la de en Mina á Navarra (1814), la de en Porlier á Galicia (1815), la de en Richard á Madrit (1816), la de en Lacy que fou en nostra Catalunya (1817), la de en Vidal (1818) á Valencia, y al acabament lo comte de la Bisbal trobás al seu voltants ab una mas gran y mes embolicada conspiració que no deseguida, mes després de molts y duptosos moviments esclatá ab aquella revolta militar que l' coronel Riego capitanejava. Novell y fantasiós en la vida y la brega dels partits polítichs, com aucell que ix per primera volta de la gabia, puix que ja havém dit que la ocupació francesa ni la reacció permeteren als periódichs de Catalunya ensajarse en las no tranquilas mes avalotadas y fins miserables lluytas de la política, per primera vegada l' nostre periodisme fou combatedor y revolucionari. Y ab aquestas paraulas vé á las mans un diari eixit per aquells temps de revolució portant en son front lo rétol ¡O *constitucion ó muerte!* essent aquest lo *Diario*

constitucional, político y mercantil de Barcelona, y ja 'ns sobta que lo primer que á nostres ulls per llegir se 'ns presenta es lo relació de un avolot de milicias en la plassa de Sant Jaume de la ciutat, y be que sia curta la relació en que ho recompta. ¿Qué us diré? sembla que en aquelles ratllas de estil ressonant y desigual, la armonia dels imnes y cançons populars retruny en nostras orelles, lo brugit del poble s'escolta, las milicias que arriban acompassadas la lápida de la Constitució saludan jurant..... eixas son las paraulas castellanas: «*ser desobedientes por un momento hasta que la obediencia fuese compatible con la salud de la patria.*»¹

Tot sovint las exageracions del Constitucional eran contrariadas y en llargas polémicas debatudas per *El Indicador Catalan, diario político, mercantil y literario de Barcelona*, encara que també eran liberals las ideyas de aquest altre, com las dels demés representants la premsa periódica de Barcelona, y puig que la reyalista vivia mes en altrats ciutats y vilas.

Aquesta premsa reyalista que encoratjava la opinió pública vers las ideyas que cent mil francesos, y ab ells lo duch de Angulema, del qui ne fou trompa de injusta fama, eixia de Manresa, Vich y Girona. ¡Oh exemple desigual y de meditació molt digne, que foren justament aquestas las mateixas ciutats que tant arditament habian combatut als invasors de Fransa ab qui llavors ab un sol partit s' hi barrejavan! Quedan per á prova l' *Diario de Gerona*, l' *Diario de Vich* y *El realista manresano*. Com que resultat de aquella invassió un altre trabucament del poder lliberal per l' absolut ne vingué á Espanya, foren aquells diaris las notas derreras de la veu del periodisme que ni ab tó absolutista ni menys ab tó lliberal parlá, ans enmudí y quasi de Catalunya vá desapareixer en tota la negre temporada que fineix quan finá la vida del rey Fer-

¹ *Diario Constitucional* del 1 de Janer de 1822.

nando, puig que desde l' any 1824 fins al 1833, los fulls volants y llibrets-absolutistas del any 1827 esceptats, gayre be tot lo periodisme de Catalunya s' enclogué en las planas en quart del *Diario de Barcelona*.

Encara passant los ulls per aquestas planas que 'l periodista omplia de versos, així com lo cautiú que copleja y dins de la presó s' distrau de la esclavitut que 'l ferma, y ab elogis de esclau recompta las lleys sempre sabias del qui governa ó las novas tocants á materias senzillas y no sospitosas, mes clara se presenta la dissort de la premsa periódica quan al clourers la tomba del Rey, novella etat comensá á sortir mes resolta, empero mes forta y gran per á 'l periodisme.

Ja las llargas tiradas de versos se 'n van per á fer lloch en las planas dels diaris á las novas militars y políticas, y las ordes y contra-ordes, y á tot lo moviment de canbis y novetats en que 'ls pronunciaments y la guerra civil traquetejavan fins á desllorigar la nació, que be llavors era la nau, ab que sovint se la compara, corrent per desordenats y contraris vents. S' estava en mitj de la temporada tempestuosa y variable que s' cloqué al clourers entre brassos dos generals enemichs en lo camp de Vergara.

Lleyda publicá llavors *El leridano* segons feren á saber per endevant los diaris de Barcelona, que entre ells com á novells se comptavan *El Vapor*, l' *Diario mercantil de Cataluña*, l' *Diario de beneficencia*, y molts altres: la opinió dels quals en lletras ben vistosas en la primera plana mostravan fantasiosament escrita y en paraulas com aquestas: ¡Viva Isabel II! viva la libertad!: aixi ho posava *El Catalan*, diario de principios, progresos y avisos. Aquesta exclamació ¡Viva la libertad! sembla com si fos escrita en totas las manifestacions de aquella época així com á la del 1820 pertany la de ¡O constitucion ó muerte!

Per altres y majors exemples, puig que de ben petita condició son los que susara hem sustrets, debém recor-

dar lo periodisme desde l' any 1833 al 1839 á Catalunya, y per no caure en superfluitat en lo curs de aquesta compendiosa relació històrica, no cal mes que dir que 'ls diaris de Catalunya varen atenyer llavors tant alt punt de perfecció y ferma y entesa convicció de llurs ideás, que es ben segur y conegut que pogueren esser mestres de molts altres que en temps posteriors y fins contemporanis han sortit al públich. Esmento ara per tenirlo al devant, y no perquè no 'n puga retraurer d' altres, *El Guardia nacional* que al trobar que als seus subscriptors, com á novetat curiosa y recomeneble, donava franca entrada á un saló de lectura de periódichs y á una biblioteca de 9000 volúmens, no se perquè ma imaginació ovira las grans empresas del periodisme que de nostre temps ha sigut la realisassió admirable. Certament que hi ha que planyer per no haber sigut tan nobles propòsits y l' exemple del diari, en que en Bastús, en Llausás en y 'n Illas y Vidal escribian, renovellat en altres encara millors épocas.

De aquesta que parlám es també la introducció més general dels periódichs ab ninots y de aquesta mena de críticas ab que, mes fortament que ab la ploma, la punta del llápis escriu en la imaginació del poble l' enuig del partidari ó l' cercasme del indiferent y del escéptich. Desde l' any 1816 era coneguda la litografía á Barcelona,¹ y relativament en estat de perfecció va servir l' any 1836 per á il·lustrar un curiós diari *El Sancho gobernador, diario político, literario, industrial y mercantil*, qui per un regular mostrá esser entés y prudent en las seuas láminas y en la no fácil secció, mes de gran enginy necessaria, que del art periódistich ensajava. Y sía dit aixó, no pas en termes de condició absoluta mes tan sols com á senzilla comparansa ab los mes abarraganats diaris de sátiras il·lustradas que s' publicaren á Barcelona, gayre be sembla no mes que per á provar lo primerench que va torsirse aquesta novella branca del periodisme.

¹ Memoria de la Junta superior de Comercio tom. II.

Be es veritat que pocas vegadas s' es vist desvariejar ab tanta follia la opinió pública, ni tan terribles revolucions s' han capgirat per dins de Barcelona, com furias desfermadas, en tota aquesta centuria, com desde la pau de Vergara fins á la cayguda del regent Espartero. Encara esperan aquellas revoltas, sempre populars y sagnosas, qui de la seua historia, que sovint heroicitats la glorifican, prenga per tasca imparcial dels seus estudis, y mostre com fou aquella en veritat la derrera lluyta de la Barcelona no cosmopolita ni per forasteras costums mal endressada. De possessió indispensable per á fer dit estudi, ab la premsa periódica, es *El Constitucional* lo mes anomenat diari de la temporada, *El sapo y el mico*, *El papagayo* y *Lo pare arcangel*, que aquest foren tres periódichs satírichs, escrit lo derrera en llengua catalana, *El Catalan*, *diario de avisos, noticias, comercio, industria, teatros y literatura*, 'l semanari *El imparcial*, *periódico político administrativo é iudustrial*, *El popular*, *El Cisne*, *La Verdad*, *El artesano*, *La popularidad*, *La ley* y després de tots y sobre tots se necessita coneixer las esgarriadas coleccions de *El republicano*, divulgador ab n' Anton Terradas de las ideyas novament llavors sortidas que foren lo llevant de un altre partit polítich. Ab *El republicano*, del que algunas cosas deixá anotadas la ploma de en Balmes per las planas de sa revista *La sociedad* que llavors publicava, va apendre l' poble una famosa cansó catalana, novella *marsellesa*, de la qui mes de una vegada foren acompanyament de son cant las retrunyidoras y espetegants descárregas que en las barricadas de la plassa de St. Jaume ó en los temeraris assalts de la Ciudadela retronavan.

En tant alt grau los moviments polítichs del any 1840 al 1844 se presentan, que quasi per octaviana pau tot ço que esdevingué fins al 1854 y després fins al 1868 podria senyalar-se. Y sia per nostra relació benvinguda la época de la vida mes reposada y millor per á 'l nostre periodisme. Usant de las seuas forsas y son ingeni aturmentant

y fentlo viu y sóbtil per á esmunyirse de mans de la lley, que en aquesta temporada alguna volta l' constreny, posat pera sostenir ó empenyer ministeris, puig que la hora de esser bandera de bullangas y avalots per alguns anys no había de esser retornada, llarga cosa sería recomptar las petitas mutacions dels periódichs polítichs, pertocants mes aviat á una hisoria dels partits, que ab lo nom de moderat, progressista, unió-lliberal y democrátich, y ab altres collas mes curtas y quasi personals lo govern de la nació s' compartiren.

No per alleugerir ma tasca, ara trobo que al cap ne som y punt final dech fer á le meu curta relació comptantla com una altre de aquestas esborronadas apuntes sobre l' periodisme. Calle jo pobre de etat y mancat del seny de esperiencia humana, y puig aquesta derrera época del periodisme (gran en que no fos sino per la introducció de las agencias telegráficas) es passada en vida de nostres pares y de la generació de nostres dias, vull y dech recordarme que es de cavallers y de fills nascuts en terra catalana, l' usatje que l' antigüitat hebráica y grega publicá ab las següents paraulas: «entre la multitud dels vells no enrahones massa.»

NOTAS

I.

Veuvos assí la lley que va traure la llibertat política de imprenta de Catalunya y demés estats de la Confederació Aragonesa:

«*Novísima Recopilación*. Ley III tít. 16 lib. 8. El Consejo por Auto de 27 de Nouiembre de 1716 y D. Carlos IV por res. á cons. de 18 de Diciembre de 1804.

«En los reynos de Aragon, Valencia y Cataluña, *respecto á la union hecha á los de Castilla*, para la impresion y reimpression de libros se venga precisamente al Consejo á pedir licencia, en la conformidad que se acostumbra, sin que se necesite los corrija el Corrector general de libros de esta Corte, por el perjuicio de las partes en la dilacion mayormente hallándose los autores en dichos reynos. Y por lo respectivo á los papeles, ú otras cosas sueltas, que no sean libros, que se quieran imprimir

«en dichos reynos, se acuda á las Audiencias de ellas por las licencias; y «siendo conveniente, que los impresores no impriman ocultamente, pues por «este medio, falsificándose el lugar de las impresiones, se perjudican los «privilegios, y se vuelven á reimprimir sin las debidas licencias; se notifi- «que á los impresores, no tengan prensas ocultas, y que no embaracen la «entrada al corrector para su reconocimiento y registro.»

Volia Felip V precaure ab aquesta darrera part de la disposició la pu- blicació de impresos favorables al partit del Archiduch de Austria, y aixis diu un autor «La imprenta clandestina popularizó algunos papeles que «contendian calurosamente, abogando por la causa, en derrota, del Archi- «duque, y muchos ánimos constantes quedaron, como el pueblo judío, «esperando largo tiempo la venida del Mesías.»

II.

Diario curioso histórico erudito y comercial etc... Data son privilegi reyal dels 12 de Desembre de 1761. En son prospecte se proposava primerament tractar «assumptos curiosos, históricos, y eruditos» donant un text de las Sagradas Escrituras cada dia ab meditaciones, un fet de la historia de Catalunya, un cas memorable succehit en alguna part del mon, ó una curiositat científica: segonament donar un apartat «comercial y económico», y en aquest hi havia de encabirse tota mena de anuncis, desde 'ls de la venda de una baronia, fins al de una pessa de roba, entradas y eixidas de bastiments, pérduas, furts, y tots los anuncis.

III.

«Aquell mateix govern de Carlos IV que un any enrera mana que de tot punt tots los periódichs de Espanya s' acabassen.» Aixó treu cap ab la disposició dictada en aquest sentit per auto del consell de 12 de Abril de 1791, que es la lley V tít. 17 llib. 8 de la *Novisima Recopilacion*.

IV.

Diario de Barcelona: en lo seu curiós prospecte trobám lo següent:
Plan del diario.

«Despues del título de la obra se pondrá el santo del dia, avisando si es «ó no fiesta de precepto, si se puede ó no trabajar antes ó despues de la «misa si es vigilia etc., cuarenta horas y demás actos piadosos.»

«Despues de estos previos anuncios, para no apartarnos del arreglo que «por medio de su supremo consejo se ha dignado prescrivirnos nuestro «católico monarca (Q. D. G.) dividiremos el diario en dos partes princi- «pales. En la primera se tratará todo-lo que pertenece á los dos primeros «adjetivos *Curioso* y *Erudito*. En la segunda lo que sea relativo á los dos «últimos *Económico* y *Comercial*.»

En la plana primera del primer número lo que senyaladament se pre- senta son uns versos que diuhen:

EL EDITOR DEL DIARIO Á LA CIUDAD DE BARCELONA.

Cuna siempre gloriosa
De héroes y sabios, donde se han criado

Letras, virtud, honor acrisolado,
 Artes, valor, nobleza victoriosa,
 Dignate recibir no desdeñosa
 De mi tarea el fruto,
 Mi amor te deberá mayor fineza
 Si merezco tu agrado
 Baxo tu sombra crecerá el desvelo,
 Con que entraré tal vez en paralelo,
 De tanto ingenio al mundo dedicado.
 Tendrás útil recreo consagrado
 A tu literatura,
 Ojalá á tu lectura
 Baste la debil luz de mi talento:
 Este es el fin de mi sincero intento.

V.

«Los demás abarraganats diaris de sátiras ilustradas que 's publicaren á «Barcelona.» Pocas vegadas s' es abusat tant de la llibertat de imprenta com en los derrers temps de la regencia de Espartero: no caldrá mes que dir que aquest general fou representat en una lámina de un periódich il-lustrat, assegut dalt del catafalch de un patíbul ab lo butxí que li donava garrot. (V. RICO y AMAT. *Historia política y parlamentaria de España desde los tiempos mas remotos hasta nuestros dias.* tom. II.)

VI.

«Va aprendre l' poble una famosa cansó catalana, novella Marsellesa,» molts sabrán que m' refereixo á la célebre cansó de la Campana y recordarán aquellas estrofas:

Ja la campana sona
 Lo canó ja retrona
 Aném, anem, republicans, anem!
 A la victoria aném!

 Ja es arribat lo dia
 Que l' poble tant volia:
 Fugiu, tirans, lo poble vol ser rey.
 Ja la campana.....
 . . . . . etc.

Lo periodich *El republicano* publicava aquesta cansó en quiscun dels seus números.

(Seguirá.)

JOSEPH PELLA Y FORGAS.

DE MON

LLIBRE DE MEMORIAS

I

ADA volta que sento dir que las grans ideas, los elevats conceptes, los sorprenents pensaments, han de buscarse en las obras dels pensadors, en las poesias dels grans poetas, en los novelistas trascendentals, ó en las frases ampulosas, llimadas y retocadas dels académichs, me poso á riure y 'ls compadeixo de tot cor.

Pera mi, en lo poble y en las criaturas he descubert sempre un doll de poesía y sentiment, é ideas propias que m' han recordat al sentirlo en sos llavis, las obras dels mes grans poetas y pensadors.

¿Hi ha mes tristesa que 'l sentiment d' una mare al contar á una amiga, filla del poble com ella, la pérdua d' un dels seus fills? ¿Hi ha tendresa mes senzilla, mes digna d' admiració que 'l plany d' una noya enamorada, sospirant l' anyorament del seu cor? ¿Hi ha paraulas mes dolsas que las d' una criatura al juntar sos llavis ab los de la mare que l' adorm en sos carinyosos brassos? ¿Hi ha llenguatje mes enérgich, mes franch, mes expansiu que 'l d' un fill del poble en los dias d' efervescencia política, ó planyentse de la desgracia de sos germans?

Ay! los que renegueu del poble, los que 'l mireu ab despreci, los que sols veyeu en éll máquinas del trevall, ánimas despulladas d' ideas, y cors, buyts de nobles sentiments, y que en las criaturas sols veyeu angelets sens alas que jagan, que s' adorman ab los somnis de l' ignocencia y no comprenen ó son incapassos d' espressar qualsevol emoció del cor! Preneu lo treball de passá 'ls ulls per aqueix article en que poso de manifest cinch pensaments, recullits al atzar, ja en las populosas capitals com en lo mes pobre é insignificant poblet, y veureu que en lo brau mariner, en la oblidada montanyesa, en los petits nins y en aqueixas criaturas que á altas horas de la nit rodan solas y perdudas, demanant caritat, y empleadas en oficis menuts, com deya Larra, son dignas d' admiració, d' estudi, de buscar sa amistat, de gosar ab sas caricias y de plorar ab sas desgracias.

Dit aixó entrem de ple en nostre assumpto, y fent constar que 'ls cinch pensaments qu' escrich á continuació no son fruyt del meu ingeni, no 'ls he imaginat may, son presos de conversacions que he sostingut mes ó menos íntimas, y qu' avuy los arrenco de mon llibre de memorias pera donarlos á la publicitat.

II.

Estavam en ple equinocci, lo cel semblava de plom, lo vent bufava y 'l mar prenent lo color del cel se desfeya en onas, posant en contínua alarma als mariners; desde dalt del passeig de la Riba á la Barceloneta, en companyia d' un amich miravam los barcos del port que 's gronxavan com si fossin bressos. Entremitg d' aquell desfet temporal dos pillets de platja se gronxavan en un tauló que sería pera pujar botas á un barco y qu' ells havian pres per columpi, mogut per la tempestat.

Aquellas duas criaturas gosavan en aquell desfet temporal; élls benehian tal volta aquell sublim espectacle de la naturalesa, porque columpiava aquellas fustas que 'ls servian de juguina y d' entreteniment. Quan tothom tremolava élls reyan. Aquellas criaturas criadas entre las gavinas estenian com ellas sas alas sens pena al cor, ni pensar las llágrimas que tal volta causarian aquellas montanyas d' escumas que s' entortolligavan en alta mar.

De sobte vaig sentir una veu que deya:

—Quan arriba l' equinocci, la pell dels mariners se posa en remull.

Me vaig girar, y vaig veurer que 'l que havia dit eixas paraulas era un mariner de mitja edat que dirigia la paraula á un altre molt mes vell.

—Aixó de construir aqueix port desde Madrid, no pot ocasionar mes que desgracias: va afegir lo mes jove.

—¿Desde Madrit lo construeixen? va respondrer l' altre ab marcadas mostrars d' admiració.

—No, tonto, vull dir que 'l dirigeixen desde Madrid y com á la cort may han vist mar no saben lo que s' hi pescan,—y va afegir, manejant lo cap, y pegant un cop en la espatlla de son company—*¡Una nit nos dormirem tots tranquils y al despertar, trobarem lo mar cobert de fustas!*

Al sentir aqueixa exclamació me va vindre á la memoria aquella alegoria tan coneguda de fray Lluís de Leon.

Debajo de las velas desaparece la mar

¿No trobeu tanta poesia en la frase del catedràtic de Salamanca com en la espontánea exclamació de aquell pobre mariner, sens estudis y sense lletres y criat en la mar?

III.

Era 'l diumenge de carnaval á la nit; en un passeig poètic y solitari enrahonava intimament ab una pobre y joveneta dona qu' havia conegut la nit avans en un ball de máscaras.

Los dos estavam sols, ella embolicada ab son manto, jo ab la capa mitj penjant; assentats en un pedrís, sense mes llum qu' un raig de lluna que donava dalt dels arbres, y ni altres testimonis que las estátuas mudas y sens vista d' un surtidor. Ella 'm contava ab las llágrimas als ulls y ab veu dolça y apagada sa llarga é interessant historia que jo escoltava ab gust perque de cad' un de sos capítols se 'n podria escriurer un poema de lluytas y sentiments del cor.

Al arribar al epílech d' ella me va agafar las mans y 'm va dir com la cosa mes natural y sens' afectació de cap mena.

—*Del meu matrimoni sols he tingut una criatura, una sola; mes com va ser engendrada sens' amor ¡va morir al neixer!*

Jo la vaig mirar ple d' entusiasme, me semblava un somni que d' aquella mare tan jove encara, d' aquells ulls de color

de cel, de cabells rossos y de llavis vermells, tot tendror y joventut, pogués sortir un' idea tan elevada, que dos anys després la vaig veurer molt semblanta y fent brotar espontáneos aplaudiments en un drama d' Echegaray, al teatro de Reus.

Jo, quan tot lo públich elogiava ab deliri lo pensament del gran poeta castellá, recordava ab pena lo pensament dit espontaneament per una casada en un dels passeigs mes bonichs de Barcelona.

IV.

No sé si es mort ó viu; sols vos diré que era un d' aquells homes qu' havian fet la guerra dels set anys, que quan parlava del general Espartero 's llevava 'l barret, y llegia en alta veu, quan anava al café «*La Crónica de Cataluña.*»

Era l' endemá de Nadal; tots vosaltres recordareu que 'l dia avans s' havia ficat foch al palacio de la plassa del mateix nom. Ell y jo vam aná á veurer 'l incendi. La plassa estava plena de gent; tothom se planyia d' aquella desgracia, fent lós seus comentaris, respecte á las causas qu' havian pogut donar lloch á aquell incendi. De sopte, mon company de glórias y fatigas, no mevas, sino d' Espartero, com deya aquest general, me va dir ab veu campanuda, estirant lo bras y senyalant l' incendi.

—Per una sola cosa sento que s' hagi cremat aquet edifici y es que quan jo passi per aquí *no podré veurer 'l balcó per hont hi van tirar al general Bassa.*

Al sentir aixó tothom se vá girar y jo me vaig mossegar los llavis indignat.

¿Voleu una paraula mes gráfica pera retratar un home engegat per la política y per las nostras malvolgudas passions socials.

V.

Era una nit del mes de Novembre del any passat. En una de las salas de casa estava reunida tota la familia inclusa la criada; á la llum de un quinqué cubert per una caprichosa pantalla lo pare llegia en alta veu la última novela de Castellar «*Fra Filippo Lippi,*» la mare repassava la roba blanca, ma germana feya punt de ganxet, y jo assentat al costat del pare escoltava la lectura, pero tenint lo pensament á moltes horas

de distancia, la criada asentada al peu del braser se feya unas mitjas de llana y enfilat dalt del tocador estava lo meu germanet criatura endiablada com ella sola, pero que al sentir una música ó la lectura de cualsevol llibre se converteix en un manso anyell.

Aquell cuadro tot respirava calma, beatitut y amor. Era una de aqueixas escenas patriarcals que tan enamoravan á Lamartine; y que aquells que com jo se han engolfat en lo mar de las pasions, que han posat lo cor á proba las recordan sempre ab ilusió quan se deixan caure sobre un llit llogat de una casa de dispesas ó de una fonda.

La meva bona mare, que com mare no te altre deliri que sos fills, veyent ab la afició y 'l modo que escoltava la novela, sense enténdrehi una lletra, lo meu germanet, li digué ab carinyosa veu:

—Eduardet, aplicat forsa al col·legi que cuant serás gran també llegirás aixis.

—¿Que ho dihuen las lletres de aqueix llibre aixó que llegeix lo papa?—va preguntar lo noy.

—Si nen, si,—li va contestá la meva mare.

Y ell com si no se 'n pugués dar compte qu' aquellas escenas de la novela en que las paraulas dimoni, bruxas, dragons, la misa negra, condemnats, ánimas del altre mon y altres termes que abundan tan y tan en lo capitol aquell que allavors estava llegint lo pare, va dir ab tota la ignocencia del seu cor:

—¡¡Donchs las lletres dehuen ser vivas, que enrahonan!!...
¿No es veritat?

Ningú dels presents vá sapiguer que contestar; tots se van mirar los uns als altres; dels llavis de aquella criatura n' havia brotat un pensament tan nou com original; qu' era mes propi d' un home entregat als estudis formals que de una criatura enjogasada. Aqueix pensament que tal volta en altra casa, los haguera omplert de goig lo pare lo vá recullir capficat, la mare ab pena, ma germana ab amor, la criada rient y jo ab mes tristesa que tots, porque veyia en lo meu germanet certa predilecció á tot lo que 's refereix á las bellas arts y jutjava per mi, com tal volta jutjaban los meus pares los dias de lluyta agitada y la maledició que portem á sobre los que possehim un cor artista en la present y materialisada societat.

VI.

Eran altas horas de la nit, me 'n anava carrer avall del de l' Hospital quan vegé de sopte una noya alta, onejant mantellina, vestida de blanch ab farvalans inglesos y ab flors artificials al cap, ¡¡y aixó que feya un fret que marcava dos graus baix zero!!...

Era un ángel caygut com diria un poeta.

Era una noya que jo havia conegut anys passats quant ella era una senzilla modisteta que tenia relacions ab un amich meu estudiant, que després de robarli 'l cor, va esfullar la flor de sa puresa y ella desesperada se vá entregar en brassos del vici, quant n' havia sigut un modelo de castedat.

Passá com un llamp pel meu costat, havian tocat ja las dotze de la nit. Al véurela, vaig apretar lo pas darrera d' ella per pura curiositat y observar si estava molt cambiada, si aquella cara que tenia tants punts de sem blansa ab la Verge de Murillo, d' ulls negres que deyan, *soletat* y brodats d' unas finíssimas ulleras que semblavan dir, *no m' oblidis*, havia perdut sos encants y si era sols una descolorida camelia sense gracias ni olors, quant sentí á mos peus un ¡ay! agré, tristíssim que 'm feu aturar y veurer á una pobre nena vestida de glacé, ab un mocadoret negre al coll, que portava un sach á las espatllas carregat de papers, y que jo havia fet caure seguint aquella desgraciada magdalena.

—¡¡Pobre ángel de Deu!! diguí al véurela y aixecantla li afegí: te, ja que t' he fet caurer, aquí tens quatre quartos, no ploris mes.

La nena obrí uns ulls negres y hermosos com pochs n' he vist may y 'm digué ab una veu plena de santa ignocencia: *gracias de la caritat ¿vol que torni á caurer?*

Al sentir aquesta pregunta d' aquell ángel que per quatre quartos s' acontentava de que la tornés á fer caurer y vegent aquell ángel caigut que fent anar la blanca faldilla acabava de girá al carrer de Robador, no sé lo que passá per mí. Tot un quadro social se desplegó devant mos ulls y obrí la porta de casa trist y capficat, compadeixent la sort de la una y tremolant per la que se l' hi esperava 'n aquella petita drapayre carregada ab un sach que la haguera dut ab fatiga una dona gran.

VIII

Després de llegir eixas líneas, als lectors toca jutjar, no á mí, aqueixos cinch quadros presos del natural ó pera dir millor perteneixents á cinch fets distints de la meva vida íntima. Aquells que creguin com he dit al principi que jo me 'ls he imaginat los compadeixo porque sols coneixerán lo que di-huen los llibres no lo que enrahona 'l cor.

En los balls, en las reunions aristocráticas, en los passeigs y las visitas de cumpliment lo llenguatge es artificial, poch camins se parla com se sent y la frase espontánea, tendre y gran sols la trobaréu entre aquells que parlan á la bona de Deu, tal com ho senten, sens amagars de rés y dihentho tot.

Avuy contenteuvos ab aqueix petit aplech de flors que 's poden dir silvestres, pero com lo romeu, l' espigol, lo card, apesar de sa modestia son ricas de perfums y moltas voltas com l' argelaga tenen espinas que 's clavan dintre 'l cor.

No son las rosas y 'ls clavells, que admirém entre las trenas de las senyoretas, en las desitjadas camelias que s' adormen sobre las blancas y bordadas gasas de sos pits: son sí, pobres ramells col·locats en rústichs gerros y que son dignes de adornar l' estudi d' un artista de géni, ó los salons d' una dona de cor y de gran talent.

¡¡Ay quants tresors ignorats s' amagan en lo poble!! ¡¡Quants idilis de poesia, relliscan per las riallas ó per las primeras llágrimas dels nens petits!!

Barcelona 23 Mars 1879.

FRANCISCO GRAS.

INCUBACIÓ ARTIFICIAL

v

PROCREACIÓ METÓDICA D' AUS CASULANAS

A que es nostre constant desitj donar á conèixer tot lo que de bó enclou nostra terra cab de plé en nostres propòsits l' establiment nou, obert en 7 de Mars del corrent y cual títol va á dalt d' aquestas ratllas. La mira especial que 'ns guia, no es altre, que descriure 'l de la millor manera que sapigám, ab lo fi y efecte de que 'ls visitadors pugan ferse cárrech del mateix, avans d' anarhi, y una vegada orientats ab coneixement de causa, 's decidescan á pendre 'l tram-vía de Gracia, y baixant en la estació dels Josepets, pugan, retrocedint unas quantas passas, entrar pel carrer del Tibi-dabo, enfront del cual hi trobarán l' establiment en cuestió, situat en lo Torrent de la Olla-224, visible á totes horas per la módica retribució d' un ral, per individuo, ó d' una pesseta cada sis tarjetas presas en la mateixa porta d' entrada. La descripció, que 'ls servirà de guia per recorre 'l Criadero-modelo es precisament nostre punt de partida: y si bé 'l

duenyo d' ell, D. Joseph Solá y Serratosa, 's presta sempre gustós á ensenyarho y contestar á totas las preguntas que se li dirigescan sobre 'l terreno, no será de mes, que nosaltres vos anticipém alguns datos, per si no trovessiu la conveniencia indicada.

Si fém, com vulgarment se diu, una mica d' historia, tindrem que remontarnos á dos mil anys enrera pera venir en coneixement de son primitiu desentrotllament, ja que 'ls Egipcis ab sos *Mamals*¹, donaren comens á una industria agrícola, per ells tan reproductiva, y que verament no s' ha posat en práctica en lo resto d' Europa fins á mitjans del sigle XIX, després de molts ensaigs infructuosos, á pesar d' haver Réaumur donat á coneixer son termómetro en l' últim ters del passat, cual aparato, de tots conegut y de tan fácil maneig, es indispensable pera realisar la incubació artificial.

Aquesta operació, que te per òbjecte fer desentrotllar l' embrió ó gèrmen del ou, sens necessitat de cobarlo naturalment, se verifica per medi de la escalfor artificial ó sia del aygua calenta renovada periòdicament dos vegadas al dia, en los depòsits destinats á contindre-la, demunt dels quals ó sota d' ells y á vegadas també pels costats, es tramesa als ous col·locats sobre d' una capa de palla menuda generalment, sense qu' aixó pugua ser obstacle pera emplear un' altre substancia.

Fins fa poch, la incubació artificial ha sigut mes una cosa curiosa de passatemp ó estudi, que de profit, si no algunas voltas ocassió de perdre uns cuants mil duros, los qui s' han dedicat á aquesta industria: però desde que 'ls germans Roullier-Arnault establiren en gran á Fransa, sos aparatos *hidro-incubadors* en la encontrada de Gambais y 's dedicaren á ferlos assequibles pera tothom, no ha vingut aixó á esser una industria de verdadera impor-

¹ Era 'l nom que donavan als forns destinats á la producció de polls, qu' arribá á alcansar á la xifra de cent milions anyals.

tancia. Di-hém aixó, no perquè cregám, que 'ls aparatos de Voitellier no sian aptes, sino perquè aquells los considerém com mes industrials, baix lo punt de vista de la producció en gran escala.

La teoria d' abdos es idéntica; renovació periódica del aygua calenta, dos cops al dia, y 32° R. ó 40 Cents.; pero com creyém que la imitació de la naturalesa en tots aquests fenómenos, es la que pot acostarse millor á la realitat, nos decantém cap al de Rouillier-Arnault, sense deixar de regoneixer las ventatjas que 'ns reporta lo incubador de Voitellier per la comoditat del exámen del termómetro y mira dels ous sense necessitat d' obrirlo, puig te un cristall, cual transparencia 'ns permet examinarho. Un altre aparato, també indispensable en tota incubació ben montada, deu esser l' *indiscret*, com l' anomenan los francesos, ó l' *ovóscopo*, com ne diu lo Sr. Solá á iniciativa del Sr. Vila apotecari de Gracia y persona molt competent, qui sense ferli tota la justicia que 's mereix y sense disminuir per res l' intel·ligencia d' aquell, ha sigut en moltes ocasions un bon conseller en aquesta industria. Es l' eyna en cuestió, un quinqué de petróleo, que te una planxa de metall ab un forat al centre, ahont pot descansarhi l' ou, donant voltas per medi d' un tornet, que 'ns facilita veure 'l al trasllum y examinar l' estat en los diferents períodos de la incubació, ja sia pera llensar los cobarots ó aprofitar los clars avans no 's fássin malbé. D' aquesta manera pódense anar seguint las diferents *metamorfosis* ó transformacions que van sufrint los gèrmens ó embrions per arribar al estat de polls complerts, després dels 21 dias que necessitan pera que la gota de sanch que comensa á formarse en la engalladura, vaja prenent la forma verdadera del ser d' ahont prové, ja sia de perdiu, ánech, gall Indi, colom, pavo-real, gallina, faisá, etc.

Una vegada nascut lo poll sense mare, es precis posarlo en idénticas condicions pera que puga creixer y desentrotllarse; y aquest es l' ofici de las *hidro-mares*, que son uns caixons escalfats també per un depósit d' aygua ca-

lenta, en quins van aixugantse y refentse 'ls polls, fins qu' están en disposició de correr, saltar y pendre 's los aliments: en cual período ja comensa á deixarse 'ls anar, pero sens que per aixó uua *mare-artificial* composta també d' un depòsit d' aygua calenta, en cual fondo hi han pells per arreplegarshi 'ls pollets orfans y rebre l' escalfor necessaria; y als costats unas teuladas de vidres pera que pugan pendre 'l sol, sense necessitat d' estar á fora ó bé pugan aixeplugarse de las inclemencias del temps que pot sobrevenir en moments donats.

No passen gayres dias, que ja no necessitan cuydados molt especials pera camparse la vida, fins qu' ab la eixida de la cresta 'ns indican qu' aviat serán aptes pera las funcions de reproducció á que la naturalesa 'ls te destinats, á no ser que 's destinen á la venda en qual cas los mascles, capons, alcansan bons preus en nostres mercats. Las femellas se destinan generalment á la producció d' ous y després al consum públich.

L' engreix d' aquesta virám pot verificarse ab la máquina destinada á aquest objecte, que consisteix en un aparato circular, que gira sobre un eix central, al entorn del qual hi han una série de petits departaments ahont s' hi col-locan la viram per pisos, de manera que 'l operador pugan á voluntat, pujar baixar ó col-locarse en front de cada un dels renglas, per medi d' uns contrapesos. D' aquest modo, va posantse á la alsada que li convé sense moure 's del punt ahont hi ha l' aliment, en estat de pasta, destinat al engreix, que 's verifica agafant un canó que va á parar al depòsit alimentici, se li fa engorjar una cantitat fixa, marcada per una agulla que corra sobre una esfera graduada adjunta al aparato. Al cap de 15 dias ó á lo mes tres setmanas, s' ha verificat per complert l' engreix de la viram allí col-locada; no tan sols per la cantitat y qualitat d' aliments, sino també per la ausencia de llum y sobre tot per la carencia de mohiment, qu' evitan la pérdua de forsa en l' individu y per consegüent la assimilació en la economia animal es mes complerta, si no tan perfecta, segons la manera de veure d' alguns.

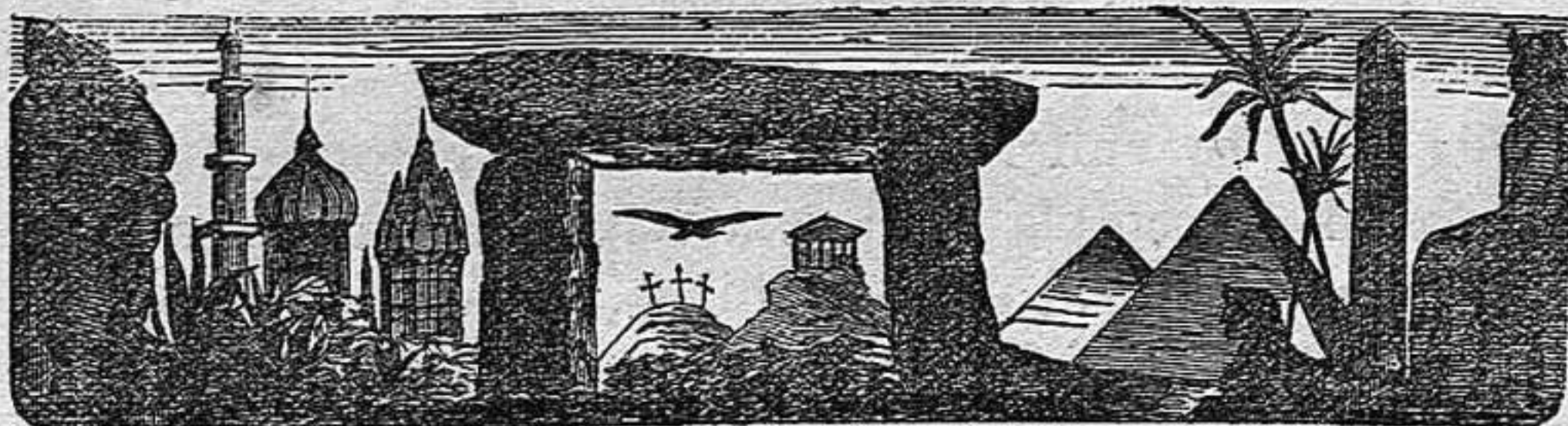
Sia com se vulla, tot aixó te mes importancia de la que realment sembla á primera vista, tan sols fixantnos en las enormes quantitats de gallinas, de que som tributaris al extranjer, especialment d' alguns anys en aquesta banda. Segons datos, qu' he pogut arreplegar d' ací y d' allá, resulta, que l' any 1875, entraren pel moll de Barcelona, 538,560 gallinas, sense contar l' immensitat que n' arribavan ab carros, per terra y ab lo ferro-carril, de Fransa tan solsament, abstracció feta també de las que vingueren d' altres ports del Mediterrani. Desde aquell any lo consum no ha pas disminuhit. Tan sols dihent que 'l 22 de Mars, qu' acaba de passar, entraren 14,700 gallinas de Fransa que 's mica mes ó ménos lo terme mitj qu' acostuman entrarne cada setmana en Barcelona, ¡quánts y quánts milions representa aquestas xifras, que podrian quedarse á casa!

Ja sabém qu' aixó es impossible de repent, pero qu' ab lo temps no ho será, desde 'l moment que la conducta del Sr. Solá de Gracia tinga imitadors com los de Mallorca, qu' han constituhit, ab un capital de 10,000 duros, una societat titolada «Gallinera mallorquina,» ab l' objecte de dedicarse á tan útil ram de la industria rural.

A Catalunya, ningú li treurá la gloria d' haverho donat á coneixer en Espanya, per medi d' un de sos fills.

FRANCISCO X. TOBELLA.

FRAGMENTS

DE LA

PASSIÓ Y MORT DE NOSTRE SENYOR JESUCRIST ¹

PILAT

POBLE judáich á qui 'l romá Tiberi
per governarte justicier m' enviá
¿per qué furiós avuy cridant te miro
d' aquell qu' ahí exaltavas murmurant?
Clamas contra del home que rebias
ab flors y rams, y palmas y cantars,
féntne servir tos mantos de catifa
pels carrers en que havia de passar.
¡Quant prest lo dols accent d' alegre hosanna
en paraulas de mort has transformat!
Tal volta aviat, en lloch de flors, la terra
de espinas per sas plantas cubrirás!
Ja lo tumulto prop d' aquí se mira;
alterats los rabins lo van guiant:
venjansa á demanar sens dupte venen:
justicia, no venjansa trobarán.

---

¹ Aquestos fragments los afegí lo Sr. Calvet á la tan popular *Passió y mort de nostre Senyor Jesucrist*, l'any 1870. Desde llavors forman part de nostra Sacra-Trajedia. Gustosíssims al insertarlos avuy, doném al públich lo nom de son autor.

Poble fanátich é il-lús,
instrument dels fariseus,
que obrar ab justícia creus
sacrificant á Jesus:
ton enteniment confus
de la vritat te desvíá;
¡quant més deurias per guía
pendre sa vida y exemple,
que dels sacerdots del Temple
l' egoisme y la hipocresía.

Vostra religió es misteri
que un idólatra profana,
y una autoritat romana,
un dels pretors del Imperi
no pot en nom de Tiberi,
que vostras lleys vos deixá
crim de religió pená,
ni dictar de mort sentència
al qui predica obediencia
al Emperador romá.

Mès la turba va creixent
seguint al gran sacerdot
que ha mogut est avalot
ab sa fanática gent.
¡Oh malhaja lo moment
en que vingué á ma presencia!
Jo no vull pas tal sentència...
Mes per evitá un conflicte
me farán dir qu' es delictes
fins la mateixa innocencia.

En va en la soletat cerco la calma:
no trobo lloch hont reposar tranquil.
A un ignocent á ser clavat condempno
y en la sentència sols hi veig un crim.
¡Malhaja 'l jorn en que vinguí á Judea
y del pretori en lo palau entrí!
¡Quan vana n' es del governar la gloria
si ha de ofegar de la justícia 'l crit!
¿Si fos vritat lo somni de ma esposa?
¿Si d' eix Deu ignorat ell fos lo fill?

Si fundador d' una doctrina santa
 vejés son nom pels sigles benehit,
 y, tragedia divina, son martiri
 obrís al mon de redempció 'l camí,
 ¿qué hi fores, tu, Pilat, en la sentència?
 ¿Un jutje?—No, que un jutje no obra aixís.
 Jo be 'm rentí; mes ¡ay! contemplo encara
 com ma consciencia sangonents mos dits!

També aquí sento vacilar la terra:
 no son mos ulls ni es mon cervell qui roda;
 ni una alé d' aire moure fa las fullas
 y roncá 'l temporal sento dessota!
 Ab sanch d' un ignocent mas vestiduras
 espurnejadas tinch! Mes digne fora,
 que aqueixas tacas mon esforços mostrassen
 per lliurar-lo de mort ignominiosa!
 Jo poruch d' aquet poble á la amenassa!
 y desconfiat de la justicia en Roma
 á un criminal li trencó las cadenas
 y donch l' anyell á famolencas golas!
 La gratitut de Barrabás pagada
 tal vegada veuré ab menyspreu y mofa,
 mentres d' aquell que va á la mort no s' ouhen
 més que paraulas de perdó y de gloria.
 No basta, no, que la judaica rassa
 haja d' est crim las consecuencias totas
 acceptat. En lo fons de ma consciencia
 hi ressona una veu acusadora
 y de vil, de cobart y de mal jutje
 en son procés me tildará la Historia.

DAMAS CALVET.

AMOROSAS

TREMOLANT m' escoltava; com la fulla
escolta al vent que de perfums la ubriaga
y li promet portarla ahont ella vulla,
als llunyans camps florits per 'hont ell vaga.

Mes m' aymada no 'm creya; prou sabia
que quan la fulla al vent, creyentlo, vola,
y en sas promesas y constancia fia,
ben prest ja seca per la pols rodola.

*
* *

QUAN se troba la llum de dos miradas
lo foch d' amor s' encen;
quan dos sospirs se troban prop dels llavis
se fonen en un bes.

Quan dos cors que s' estiman, junts glateixen
ja son un cor no més,
pero un cor infinit, que dins sí tanca
la immensitat del cel.

*
* *

AVANS que á tu, n' he estimat á un altre,
ab ella he estat aquí
y sé tots los camins y las dresseras
que hi ha en aqueix jardí!

Detrás d' aquellas matas olorosas
la fita sé que hi ha,
no hi arribém, que aixís un altre dia
encar' podrém torná.

—
L' amor, quan es amor, es llum de vida;
quan es desitj, es foch;
quan es ja goig, es llamp; tot ho fa cendra
y dura sa llum poch.
D' amor á enutj hi ha tots los set matissos
del arch de Sant Martí:
¡Allí s' acaba 'l blau, y 'l vert comensa!...
...¿quí es l' home que ho pot di?

—
Detrás d' aquellas matas olorosas
la fita sé que hi ha...
¡No hi arribém, que aixís un altre dia
encar' podrém torná!

JOAQUIM M. BARTRINA.

LA MAGRANA

DESSOTA del magraner
del hort de la teva tia,
nos estavam ab gran pler,
y sota son vert dosser
tu brodavas, jo llegia.

Tu, deixares de brodar,
jo, vaig deixar de llegir,
y tal com vas demanar
del arbre vaig arrancar
la magrana que 'm vas dir.

Vaig donártela ab amor,
tu, ab amor la vares péndrer,
la partires ab primor:
quan la partires, mon cor
de pur amor se va encéndrer.

—Tástala!—'m vas di' ab anhel,
y un gra de ta boca bella
me vas donar sens recel;
era dolsa com la mel
y com tos llavis vermella.

De ta boca 'ls grans prenia
com un pardal lo pinyó,
y ab ignocenta alegría
nos la menjarem, m' aymia,
un granet tu, un granet jo.

Aprés vas dirme ab dolcesa:
—Quan abdós nos casarém,
com la magrana, ab tendresa,
nostre goig, nostra tristesa,
així 'ns ho compartirém.—

Tu 'm miravas, jo 't mirava,
y suspiravam ab pler,
y lo vent que 'ns escoltava
ab enveja mormolava
sachsejant lo magraner.

.....

Ahí pe 'l hort vaig passar,
y vejenthi flors ufanas,
sospirant vaig esclamar:
¡Ditxós temps de las magranas,
¡ay! quant tardas á tornar!

Sabadell.

MANEL RIBOT Y SERRA.

¡MAY SERÁ CERT!

TANTAS voltas, mon amor,
que t' he dit, ple de frisansa,
que molt mes qu' á mi mateix
t' estima y t' ador' mon ánima:
tantas voltas qu' á tos peus
he caigut, ab testa baixa,
dihente que de mon cor
ets la reyna sobirana,
que sols vull viure per tu,
que sens tu la mort m' agrada,
demanante, febrosench,
una espurna d' esperança;
y may ton llabi s' ha obert
per llansarne una paraula
que, volant dret á mon pit,
rublís mon cor de gaubansa.
¿Perqué, digas, tan crudel
ab l' amor del que mes t' ayma?
¿Com no 's fon ton cor de glas
junt al volcá que m' abrasa?
¿Perqué en lo cel de tos ulls
no hi llú per mi l' estelada?
¿Perqué, si t' estimo tant,
amor ab amor no pagas?
—Calla, per Deu, que 'm fan mal,
y 'm fan sofrir tas paraulas.—
¿Pretens deturar lo vol
d' una ánima enamorada?

¿Vols que jo me resti mut,
 quant d' amor lo cor m' esclata?
 Si sabessis quan sofreix,
 un cor que de veras ayma,
 quan se mira menyspreat
 de la joya que 'l fa batre;
 no 'm dirias que callés
 ni ab mi fores tan ingrata.—

—¿Ingrata jo?

—Si, per cert.—

—¿Y perquè.—

—Perqué, en mas ansias,

en mon amor pur y gran,
 me deixas, sens consolarme.
 Perqué t' estimo y no 'm vols.
 Perqué t' adoro, y no m' aymas.—

—¿Y m' estimas de tot cor?—

—T' ho jur per Deu, per ma patria.

¿No 't diuhen res mos sospirs?

¿No 't diuhen res mas paraulas?—

—Los sospirs y 'ls mots d' amor
 se 'ls emporta la ventada.—

—Quan son vers, si se 'ls endú
 los torna prompte á l' aymada.

¿No sents prop teu, lluny de mi,
 tot sovint, nina estimada,
 una confosa remor

com de veus tristas, llunyanas,
 que 't demanessin socors,
 que 't fessin una pregaria,
 que t' absorveix los sentits,
 retrunyinte dins de l' ánima?

¿No sents, al cor de la nit,
 Passarne demunt ta cara

com un sútil ventitjol,
 com d' un angelet las alas,
 que, besantne ton bell front,
 demunt tos llabis se paran,
 despertante poch á poch,
 deixondinte sens frisança?—

—Me 'n recordo: si qu' es cert,
 ho he sentit colcas vegadas.—

—Donchs tot alló son sospirs,
 mots d' amor que may se cansan,
 que, de dia, 't van dihent:

«Amor meu: no 'm matis: aymam»
que, de nit, vetllante 'l son,
eternament t' amanyagan,
rodolant sòbre ton front,
relliscant demunt ta cara,
y en tos llabis reposant,
y esperant qu' una vegada
s' obrin, per dar-me, tant sols
una espurna d' esperança.—

—Es cert que tu, lluny de mí,
sents dintre 'l cor anyorança?—

—¿Si t' anyoro? Deu ho sap!
Mos ulls rogenchs també ho saben.—

—¿Y m' estimas com se deu?
¿Hi has pensat?—

—Moltas vegadas.—

¿Y qué trobas?

—Que l' amor

brolla del fons de mon ánima.—

¿Y ton amor, si t' estim,
durará?—

—La mort no 'l dalla.

Arrelat en mon esperit
fará al Cel dreta volada.—

—No penis més... jo... jo... t' am'—

—¿Será cert?—

—Guayta eixas llágrimas

que, d' amor y goig bullint,
ne rodolan per mas galtas.—

—¡So felís!— . . . . .

. . . . . ¡Pobre de mí
quant sa blanca ma besada,
estrenyent demunt del cor
lo bell front de ma estimada;
quant s' obria devant meu
tot un Cel... me despertava.

† ANTONI VILA.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS

en Secretaria desde 'l 30 de Mars fins á las 12 del dia de la fetxa.

117. Reynar per gosar.—118. Entre Cel y Terra. A.—119. ¡Encare! Himne. *E pur si muove*.—120. Ecce Avis.—121. Lo Retaule. *Sempre*.—122. L' Himne del Catalá. *Quan la lengo n' es pas mortola patrio encare vieu*.—123. Vida per vida. *Cain y Abel*.—124. Lo plany del desterrat. *Avant*.—125. Lo somni de la nina. *No es morta, no, -sols está dormida*, etc.—126. Rescat.—127. A ma Patria. *Omnes omnium charitates-patria complectitur*.—128. Leónidas. *Harpa*.—129. Renaixement. *Catalanisme!*—130. L' alsament de Mieres. *Aquesta Ciutat fins açi no ha deliberat moures perquè no sabem de qui fiarnos...* Carta dels Consellers de Barcelona al Rey Ferran lo Católich, de Nbre. 1485.—131. La Renaixensa. *No morirá*.—132. Lo Psalm de la Patria. *Desenvaynareu la espasa* etc.—133. Paraula es paraula. *L' home que sofreix* etc.—134. Psalm.—135. Lo Centinella. *Alerta está*.—136. La bandera de Sta. Eulalia. *Penó de la independencia*.—137. La fe perduda. *Creurer es viurer*.—138. La Colometa. *Retorna al niu mentres es hora*.—139. La creu y la mitja lluna. *Santiago y cierra España*.—140. Romanset á la Verge. *De gracia sou plena*.—141. Uns jochs florals. Quadro de costums.—142. Marinada. *Loreley*.—143. Lo molí de la sal. *Fou una bofetada que la paret n' hi va dar un' altra*.—144. Lo Castell d' Aramprunyá. *Ets tu feréstech heroe-de atlética figura* etc.—145. Fe grega. *E cuydavas, que axi com ell era plé de tota lleyaltat*, etc.—146. Una nena com un sol. *La mes bella* etc.—147.—Lo curs de l' amor. *Pri-*

mavera, estiu, tardor, etc.—148. Las Bodas. *Feu rotllo.*—149. Lo peix de globo. *Perfidia mata la cassa.*—150. Gethsemaní. *Redempció.*—151. Espigallets. *Per si os agradan.*—152. Joan segon. *L'aymador de la Mort.*—153. La veu de las campanas. *Los sons de las campanas son la personificació de sos esperits.* C.D.—154. Reflecsions y súplica d'un reo en capella. *Misericordia, Senyor.*—155. Lo segle xx. *Ma raison voit le jour à travers les tenèbres.*—156. Himne del Renaixement. *Primer la mort que 'l deshonor.*—157. La gesta de Burdeos. *Llegamos personalmente á Bordeu et fizeimos nuestra presentacion al seneschal del Rey Dinglaterra.* Carta del Rey 'N Pere.—158. Lluny de la patria. *M'anyoro.*—159. Lo pensament dels morts. *Contemplando-como se pasa la vida etc.*—160. Al segle dinou. *Mes enllá.*—161. La bandera de las barras. *Cansó.*—162. Duplex libellidos etc; etc.—163. La pubilla. *¡Voleu dir!*—164. A la Verge. *Vetlla ma patria-verge estimada.*—165. Una historia. *Historia trista, diu l' oronel.*—166. Lo corre-bou. *Tente compte; tente compte, que 'l bou cota.*—167. L' Aliga. *Adalt! adalt!*—168. Derrera Esperança. *Benaventurats los que ploran.*—169. L' orat. *¡Oh fe celestial! Fe consoladora etc.*—170. Lo punyal del Rey En Pere. *A mort.*—171. Bona fira. *Llamp que 'l toch á n' el marxant.*—172. Lo forjador. *Esperansa.*—173. Ismael. *¡Vade!*—174. A la Mort. *Malhauransa.*—175. Laïsa. *Epios.*—176. Lo forn de rajolas. *Terra roja descoberta.*—177. La toya d'amors. *Lo jardí social mirat imparcialment.*—178. A ma Patria. *T' aymem ab tot lo cor.*—179. Ma terra. *Patria.*—180. Los pagesos de remensa.—181. L' esperit de la Terra. *Ego sum.*—182. Carrasclets y Butiflers. *Semper.*—183. L' armonía. *Acostantse á Deu.*—184. Recort infantil. *Ditxós qui recorda.*—185. Lo fanatisme. *¡Ay!*—186. L' historiaire de la Patria. *Planyeuvos camps, de Dela, serra d' Espill-la vostra flor mes bella no la teniu.*—187. La mort de Cicero.—188. La pastora de Bellcamp. *Dolor.*—189. Lo Rey butxí. *Su corona os ceñireis-mas de espinas llevareis-coronado el corazon.*—190. L' arbre de la patria. *Llibertat.*—191. Lo somni d' una mare. *Quan será gran.*—192. La cansó del catalá. *Es aquesta.*—193. Una nit á las Guillerias. *Es pues el caso, que en toda la venta no habia ventana que saliese al campo, etc.*—194. Amor del cor. *¡Ay! jo t' estimo-com lo vellet l' arrimo-del sol d' ivern.*—195. Amor y Patria. Poema. *Morir por la patria etc.*—196. Lo dir de la gent. Comedia en tres actes. *Es mil veces peor que la calumnia, porque es inconsciente y es mas torpe.*—197. Pols. *Pulvis eris.*—198. Benet XIII. *Tretze son tretze.*—199. Gracia y Melcior. Rondalla. *Porque prefieres las aldeas á las ciudades donde todo brilla, la sabiduria en los hombres, el lujo en las mujeres, etc.*—200. La guerra. *¿Quit fuit horrendos primus-qui protulit enses?*—201. Dipefer. *Gloria.*—202. Cap al tart. *Fides.*—203. Plany. *May mes.*—204. Los Jochs Florals. *Patria, Fides, Amor.*—205.

Amor ó Crim y Heroisme. ¡L' amor d' ella, de Cel, du al Heroisme!—¡L' amor d' ell, infernal, du sempre al crim!—206. ¡A un àngell Amor es la vida...—207. A Catalunya. Basta ser gent catalana etc.—208. Amor veritable. Cap mes.—209. Llàgrima perduda. Gota que cau dins del mar etc.—210. Plant d' Esther. ...dona mihi animam meam pro qua rogo etc.—211. La gelosía. No te pietat.—212. Lo pervindre. Spes.—213. Virtut. ¡Del cel vinguda fores!—214. La clau. Mes val giny que forsa.—215. Montgrony. Semper semperque.—216 Plany!—217. Tragedia catalana en quatre actes y en vers. Adsum.—218. Lo cementiri. Reflexions.—219. Coratje! Fe y Esperansa.—220. Las devanadoras. ¿De quina seda?-groga ó vermella?—221. Teatro catalá. Ensaitj històrich-crítich. Per angusta ad angusta.—222. La faixa d' or. Paraula es paraula.—223. Cansonetas. Per cantar cansons bonicas-Mestre Jan s' hi pinta sol.—224 Raquel. Flos campi.—225. Al Mar. Volará mi pensamiento etc.—226. Amor de mare. Consolatrix afflictorum.—227. Misteris del Bressol. Una nit al mon venias, angelet etc.—228. Amor inmens. Mas festas son del cel la galanura etc., etc.

Lo que 's fa públich pera coneixement dels interessats.

Barcelona 1.er d' Abril de 1879.—Per A. del C., lo Secretari, *Emili Vilanova*.

NOVAS

o dimars i del present mes tingué lloch en lo teatro de Romea l' estreno de la comedia en tres actes de D. Joseph Feliu y Codina, titoladada *Cofis y Mofis*.

No entrarem á ferne un judici crítich ja que las obras que 's proposan entretenir al públich, y ho logran com la que 'ns ocupa, no 's presentan ab las pretensions propias de las que, més qu' á fer riure, tendeixen á formar una escola séria de qual falta tant y tant se 'n ressent nostre naixent y poderós teatre catalá.

'Ns limitarem sols á consignar que las tres primeras escenas del primer acte y alguna altre que podriam citarne, no tenen rival en nostre teatre: que 'l públich hi está tant d' acort ab aquesta opinió que no vacila en concedirli repetits aplausos; com no dissimula, per altre part, lo molt que 'l cansan escenas per demés inútils y altras sobradament inverossímils, que no tenen mes objecte que posar de relleu la facilitat del autor Sr. Feliu y Codina en presentar en la escena tramas que despertan l' interés dels espectadors, per mes que ni 'l desarrollo ni 'l desenllás estiga á l' altura que fan concebir aquellas.

Felicitem ab tot al autor de *Cofis y Mofis* per l' éxit obtingut y consignem una vegada més que la companyia qu' actua á Romea, cada dia té ab mes justicia l' alt lloch qu' ocupa.

Ab las bases següents la Redacció del *Gay Saber* obra un certámen al qual invita á péndrehi part á tots los escriptors de la terra: catalans, mallorquins y valencians.

En ell se ofereixen los premis que á continuació s' expresan.

Una obra de N' Enrich Serra, oferta per son autor á la millor novela histórica qual época se deixa á lliure elecció.

Quadro al oli, d' En Miquel Carbonell, també ofert per son autor al qui escriga ab mes triat llenguatge una novela de costums de principis del segle actual.

A més de aquets dos premis hi podrá haver los accésits que cregan convenient los Srs. del Jurat, pels travalls mereixedors de tal distinció, donantse als autors 100 exemplars de sa obra respectiva, estampats convenientment.

Los trevalls que obten als dits premis, deurán tenir una extensió equivalent al menys á unas cent planas del folletí del *Gay Saber*.

La propietat dels que resulten guanyadors de premi ó accésits, quedará, en sa primera edició, de la Redacció del periódich que obra 'l certámen, lo qual los publicarà en sas columnas.

Los travalls han de ser enviats avans del 30 de Juliol vinent á la Redacció del *Gay Saber*, Cegos de la Boqueria, 1, primer.

A Bona (Alemanya) s' ha obert aquest any un curs sobre literatura catalana que durarà sis mesos. Molt nos plau veure que en aquella nació tant s' ocupin de la importància de nostre renaixement.

La societat *Lo Rat-penat* ha celebrat la segona vetllada musical, consagrada a honrar la memòria del músich valencià D. Pascual Perez y Gascon, que morí l' any 1864 després d' haverse conquistat una reputació europea.

Lo saló de sessions estava convenientment adornat, presidint l' acte lo retrato del il·lustre mestre, perfectament fet al llapis pel senyor Piner.

La sessió comensà per un discurs apologètic del Sr. Perez degut a la ploma del jove D. Vicents Galiana, que meresqué los aplausos de la concurrència, llegint després poesias y alternant ab l' execució de varias pessas musicals los Srs. Tous, Sanmartin, Iranzo, Forteza, Reig y Flores, Cester y Llombart. Se llegí també la poesia de D. Víctor Balaguer *Lo sagrament de la Comptesa* y la del Sr. Pascual y Genís titulada *Tot ó res*.

A prechs de varis socis lo Sr. Torromé llegí alguns passatxes de son aplaudit drama *La primera nit de Maig*. La part musical meresqué també los elogis dels concurrents.

Lo Rat Penat ha decidit celebrar sovint sessions pera honrar la memòria dels poetes, escriptors y artistes de Catalunya, Valencia y Mallorca.

A Sant Martí de Provencals s' han estrenat en la derrera Pascua unas caramellas lletra del Sr. Ubach y Vinyeta y música del Sr. Bartumeus.

En aquest número continuem la publicació del treball presentat per lo Sr. Pella al certàmen de *La Renaixensa* sobre 'l periodisme y en el que obtingué un dels tres premis oferts per la redacció d' aquesta revista.

Ab gran satisfacció havem llegit l'interessant obra de D. Miquel Garcia Romero qu' acaba de publicarse a Madrid, titulada «*Apuntes para la biografia de D. Marcelino Menendez Pelayo*,» elegant y correctament escrita y acompanyada d' un exactíssim retrato del nou professor de *Historia de literatura* en l' Universitat Central, fet per lo gravador mallorquí senyor Maura. En ella se fa justícia a nostra patria y al primer de nostres escriptors, dihent: «Es la capital de Catalunya, la ciutat mes culta de Espanya: se saben allí ab mes anticipació que a Madrid las noticias literarias..... lo doctor Milá, avuy, segons mon humil parer, la primera autoritat que tenim en assumptos literaris, majorment en los que se relacionan ab l' Edat mitjana, no sé jo si reconeguda per nostres flamants crítichs, pero si y unánimement per los del resto d' Europa, que aplaudiren las suas obras nutridas de ciencia, modelo de sobrietat en l' exposició, com entre altres ho acreditan *La Poesía heroico-popular castellana* y *Los Trovadores en España*. Esclamém, donchs: «¡*Felix qui potest rerum cognoscere causas!*»

En la *Associació d' excursions catalana*, s' han donat últimament tres conferencies a qual mes important: una del Sr. Tobella sobre la *Incubació artificial*, en que feu l' historia de l' incubació, ressenyá los aparatos y las transformacions que han suferit aquestos fins avuy y s' ocupá preferentment de lo sistema de alimentació de las aus, part

principal en tot establiment destinat á la incubació. La conferencia del Sr. Arabia versá sobre los *clubs alpins y las asociaciones d' excursions*, fent la historia dels clubs inglés, suís, italiá, alemá, noruego, austriach y francés, donant gran número de datos sobre la manera d' estar aquestos constituïts y fent ressaltar la importancia que tenian las instalacions d' aquellas societats en la exposició de Paris. En la última conferencia á carrech del Sr. Domenech, se desarrollá 'l tema: *Caràcters de la arquitectura catalana á través de las distintas épocas y estils artistichs*. Lo Sr. Domenech estudiá los caràcters geològichs, topogràfich, climatològich é histórich que influeixen en lo caràcter y en l' art del poble catalá; examiná las varias qualitats que en lo mateix dominan, analisá com en tots los estils y épocas se transparentan ditas qualitats en las obras arquitectónicas de Catalunya y en los paisos subjectes á sa influencia y després feu un exámen comparatiu dels principals monuments de Catalunya y dels paisos vehins.

Ha reaparegut la *Academia* després d' una breu suspensió. Animsats dels mes bons desitjos pel bé de aquesta revista nos fem eco de las paraulas de *El Diluvió* recomanant que dita publicació, respondent millor á son nom, desterrés per complet de sas ilustracions los dibuixos d' actualitat y 's transformés en una Ilustració catalana purament artística.

En l' *Associació catalanista d' excursions científicas* continua lo Sr. Riera y Bertran sas conferencias sobre *literatura catalana moderna*.

En la exposició permanent de casa Parés hi ha exposat últimament un quadro de grans dimencions, original del pintor italiá Varni, que ha cridat poderosament l' atenció. Te per títol *Vittima de la Primogenitura* y representa una monja morta en un llit á qui vetlla una altre monja. Tot just exposada aquesta obra ha sigut sollicitada y creyém que á aquestas horas ja haurá sigut adquirida per alguna de las moltes personas que en esta ciutat tant protegeixen las bellas arts.

Segons noticiás rebudas del jove N' Anton Fabrés, pensionat á Roma per nostre Diputació Provincial, sabem está ja llesta la estatueta que li encarregá aquella corporació pera adjudicarse com á premi á la melló producció dramática tramesa al certámen dels «Jochs Florals» d' enguany. Sols falta pera remétrerla l' enmotllarse en bronze, trevall que potser impidesca lo posehirla aquí ab la desitjosa oportunitat. Sabém, ab tot, que nostre amich espera contrarestar lo retrás qu' aquella operació puga ocasionar enviant á temps un enmotllat en guix de la estatueta dita.

S' ha obert al públich una nova botiga que vé á aumentar lo número d' establiments artistichs y á complir una necessitat pel bon gust en l' amoblament de las habitacions en nostre pais.

Lo Sr. Vidal, que l' ha establerta, reuneix á una elecció escullida per los objectes fabricats á l' estranger la facultat creadora y l' inginy per saberse fabricar cuan es necessari objectes de verdader valor artistich. Aixís ho acreditan lo decorat sever y correcte del establiment y varias obras d' art, que fins los que mes coneixedors son de l' industria no sabian que en nostre pais poguessin fabricarse.

Desde las cortinas, caballets, armaris, cadiras, taulells y parets de la botiga fins al mes petit dels objectes exposats lo expectador no

passeja la vista mes que sobre verdaderas obras d'art, no es menester escullir per estar segur d'encertar, de manera que tindriam de catalogar tota l'exposició per cridar l'atenció sobre lo que n'es digne.

Los cuadros dels Srs. Gomez, Masriera, Urgell, Torrescassana; las esculturas del Sr. Novas, los treballs del pais en metall se troban rodejats per obras d'art de las naciones del nort, de Fransa, del Japon, de la India, y en una paraula de todas las que mes avansadas y originals son en sos productes.

No debem dir de quina manera desitxem l'èxit d'aquest establiment que ve á honrar á nostra ciutat y lo bon gust de nostre pais.

En la conferencia donada per D. Joseph Puiggarí en la *Associació artistico arqueológica* se ocupá de l'història del trajo en Espanya durant lo període godo-bizantí.

Despres de una breu exposició dels variats caràcters ab que's replantejá aquell nou estat social y de la influencia dels dos elements bárbaro y bizantí sobre las manifestacions artísticas de que forma part lo trajo trassá un quadro del luxo de la cort imperial, esplicá lo que eran los bárbaros del Nort, com s'aprofitaren de la civilització oriental y lo desarrollo dels visigots en Espanya fins á la decadencia de aquella dominació.

Passant al detall de l'indumentaria godo-bizantina ressenyá analítica y arqueològicament las prendas que la constituheixen, sas condicions estéticas y suntuarias, sas filiacions y modificacions, donant del trajo civil dels sigles quint al vuyté lo conjunt mes acabat possible dadas la poca llum que donan los monuments gráfichs, figurats ó escrits.

Dintre pochos dias podrém admirar diferents obras del jove artista Enrich Serra que com saben nostres lectors está pensionat á Roma per diferents particulars entussiasas per la pintura. Entre altres arriba en est envió un cuadro representant *una odalisca morta* que te á sos peus una esclava plorant.

Dit artista está dan los últims tochs á un estudi que dedica á don Angel Guimerá, per estar inspirat en una de las sevas poesías.

Lo número total de las composicions rebudas obtant al certámen obert per la redacció de *Lo Nunci* es de 176.

SUMARI

JOSEPH PELLA Y FORGAS..	Periodisme. Estudis històrichs del de Catalunya..	57
FRANCISCO GRAS.	De mon llibre de memorias.	76
FRANCISCO X. TOBELLA.	Incubació artificial y procreació metódica d'aus casulanas.	83
DAMAS CALVET.	Fragments de la Passió y mort de Nostre Senyors Jesucrist.. . . .	88
JOAQUIM M. BARTRINA.	Amorosas.	91
MANEL RIBOT Y SERRA.	La Magrana.	93
ANTONI VILA..	¡May será cert..	95
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.	98
	Novas.	101